

Айн Ранд

АТЛАС ИЗПРАВИ РАМЕНЕ

София, 2023

**Юбилейна книга
Двадесет години издателство „Изток-Запад“**

Преводът е направен по изданието:

Ayn Rand

ATLAS SHRUGGED

A Signet Book

Published by New American Library, a division of
Penguin Putnam Inc., 375 Hudson Street, New York,
New York, 10014, USA

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

Copyright © 1957 by Ayn Rand

Copyright © renewed 1985 by Eugene Winick,
Paul Gitilin, and Leonard Peikoff

© Петьо Ангелов, превод, 2023

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

ISBN 978-619-01-1337-9

АЙН РАНД

АТЛАС ИЗПРАВИ РАМЕНЕ

Превод от английски

Петьо Ангелов

Редактор

Димитрина Ковалакова

Съдържание

ЧАСТ I

НЕПРОТИВОРЕЧИЕТО

Глава I. Темата	8
Глава II. Веригата.....	31
Глава III. Върхът и дъното	47
Глава IV. Неподвижните двигатели	66
Глава V. Върхът на рода Д'Анкония.....	90
Глава VI. Некомерсиалните	126
Глава VII. Експлоататорите и експлоатираните	159
Глава VIII. Линията „Джон Голт“	212
Глава IX. Сакралното и профанното	247
Глава X. Факелът на Уайът	285

ЧАСТ II

ИЛИ-ИЛИ

Глава I. Човекът, който принадлежеше на земята	330
Глава II. Аристокрация на влиянието	368
Глава III. Доброволно изнудване.....	410
Глава IV. Съгласието на жертвата.....	446
Глава V. Лимитът е изчерпан.....	480
Глава VI. Металът-чудо	514
Глава VII. Мораториумът върху мозъците.....	547

Глава VIII. В името на нашата любов	584
Глава IX. Лице без болка, страх и вина.....	607
Глава X. Знакът на долара.....	627

ЧАСТ III

А Е А

Глава I. Атлантида.....	668
Глава II. Утопията на алчността	716
Глава III. Антиалчност	774
Глава IV. Антиживот.....	817
Глава V. Пазачи на братята си	858
Глава VI. Концертът на освобождението.....	908
Глава VII. „Говори Джон Голт“	943
Глава VIII. Егоистът	1013
Глава IX. Генераторът	1064
Глава X. В името на най-доброто в нас.....	1083

Чаcт I

Непротиворечието

Глава I

Темата

— Кой е Джон Голт?

Светлината гаснеше и Еди Уилърс не можеше да види ясно лицето на скитника. Клошарят изрече думите просто, безизразно. Но от догарящото сияние на залеза в края на улицата в очите му се отразяваха жълти отблясъци, и тези очи бяха вперени в Еди Уилърс, подигравателни и спокойни – сякаш въпросът беше отправен към безпричинната тревога в него.

– Защо каза това? – попита Еди Уилърс с напрежение в гласа.

Скитникът се облегна на рамката на вратата, парче счупено стъкло зад него отразяваше металножълтото небе.

– А защо това те притеснява? – попита той.

– Не ме притеснява – рязко каза Еди Уилърс.

Той бръкна припряно в джоба си. Скитникът го беше спрял и го беше помолил за някоя монета, след това беше продължил да говори, сякаш бързаше да приключи с този момент и да отложи проблема за следващия. Молбите за дребни монети бяха толкова чести по улиците напоследък, че не беше необходимо да слуша обяснения, а и нямаше желание да чуе подробности за неволите на този скитник.

– Иди си вземи чаша кафе – каза той, докато подаваше монетата на сянката без лице.

– Благодаря, сър – каза гласът равнодушно и лицето изплува от здрача за миг. То беше потъмняло от вятъра, прорязано от бръчки на умора и цинично примирение със съдбата; очите бяха интелигентни.

Еди Уилърс продължи напред, чудейки се защо винаги по това време на деня изпитва чувство на безпричинен страх. Не, мислеше си той, не е страх, не се страхуваше от нищо: беше просто неясна, просмукваща се във всичко тревога, без определен източник или предмет. Той беше свикнал с чувството, но не можеше да намери обяснение за него, а скитникът говореше така, сякаш знаеше какво изпитва Еди, сякаш смяташе, че това е в реда на нещата, дори нещо повече – сякаш знаеше причината.

Еди Уилърс изправи рамене, налагайки си да се вземе в ръце. Трябва да спра с това, каза си той, беше започнал да си въобразява разни неща. Винаги ли се бе чувствал така? Беше на трийсет и две години. Опита се да си спомни. Не, невинаги, макар че не можеше да си спомни кога е започнало. Чувството се появяваше внезапно, на произволни интервали, а сега го връхлиташе по-често от всякога. „От здрача е – помисли си той. – Мразя здрача.“

Кулите на небостъргачите, възправящи се на фона на облаците, бяха добили кафеникав оттенък като старо живописно платно – цвета на повяхващ шедьовър. Дълги ивици мръсотия се спускаха от островърхите кулички по крехките, разядени от саждите стени. Високо горе на стената на един от небостъргачите имаше пукнатина във формата на застинала мълния, дълга десет етажа. Нещо назъбено прорязваше небето над покривите: това беше половината от шпил, който още отразяваше блясъка на залеза; златният обков отдавна се беше олющил от другата половина. Сиянието беше алено и притихнало, като отражение на огън – не жив и буен, а гаснещ огън, за който е твърде късно да се разгори отново.

„Не – каза си Еди Уилърс, – няма нищо обезпокоително във вида на града. Изглежда така, както е изглеждал винаги.“

Той продължи, напомняйки си, че е закъснял с връщането в офиса. Не му харесваше задачата, с която трябваше да се заеме, щом се върне, но се налагаше да я изпълни. Затова и не се опита да отлага, а се застави да побърза.

Сви зад ъгъла. В тясното пространство между тъмните силуети на две сгради, като през процепа на открената врата, той видя страница от гигантски календар, увиснал в небето.

Това беше календарът, който кметът на Ню Йорк беше издигнал миналата година на върха на една сграда, за да виждат гражданите датата по същия начин, по който виждаха часа на часовниковата кула. Бял правоъгълник, увиснал над града, който сочеше датата на хората по улиците долу. В ръждивата светлина на залеза правоъгълникът оповестяваше: „2 септември.“

Еди Уилърс отклони поглед. Никога не беше харесвал този календар. Имаше нещо смуцаващо в него, макар че не можеше да си обясни какво. Усещането сякаш се сливаше с неговото безпокойство, беше от същия вид.

Изведнъж си помисли, че има някаква фраза, някакъв цитат, който изразяваше онова, което календарът внушаваше. Но не можеше да си спомни. Той вървеше, търсейки фразата, която се рееше в съзнанието му като куха форма. Не можеше нито да я изпълни, нито да се освободи от нея. Погледна назад. Белият правоъгълник се извисяваше над покривите и известяваше с непоколебима окончателност: „2 септември.“

Еди Уилърс сведе поглед към улицата, към една количка със зеленчуци пред покритата веранда на къща от червеникавокафяв пясъчник. Видя куп яркозлатисти моркови и свежи зелени пера на пресен лук. Видя чисто бяло перде, което се развяваше в отворения прозорец. Видя как един автобус завива зад ъгъла, управляван умело. С удивление забеляза, че си е възвърнал увереността – и тогава усети също толкова неочаквано, необяснимо желание тези неща да не остават на открито, незащитени от празното пространство над тях.

Когато стигна до Пето авеню, той задържа погледа си върху витрините на магазините, край които минаваше. Не се нуждаеше от нищо и нищо не желаше да купи, но обичаше да гледа изложените стоки – всякакви стоки, предмети, направени от хора, за да бъдат използвани от хора. Наслаждаваше се на гледката на проспериращата улица – само около четвърт от магазините бяха затворени, с тъмни и пусти витрини.

Незнайно защо изведнъж си спомни за дъба. Нямахте нищо, което да предизвика този спомен. Но той си мислеше за него и за летата от дет-

ството си в имението Тагарт. Беше прекарал по-голямата част от детството си с децата на Тагарт, а сега работеше за тях, както неговият баща и дядо бяха работили за техния баща и дядо.

Големият дъб се издигаше на хълм над река Хъдсън, на пусто място в имението Тагарт. Еди Уилърс, тогава на седем години, обичаше да ходи при дървото и да го наблюдава. То беше стояло там стотици години и Еди си мислеше, че ще стои вечно. Корените му обхващаха хълма като пестник, с пръсти, забити в земята, и той си мислеше, че ако някой великан го хване за короната, няма да може да го изтръгне, а ще разлюлее хълма и цялата земя с него като топка на края на връв. Чувстваше се в безопасност в присъствието на дъба, той беше нещо, което не можеше да бъде променено или застрашено, беше най-великият символ на силата.

Една нощ мълния удари дъба. Еди го видя на следващата сутрин. Лежеше, пречупен на две, и той гледаше в ствола му като в отвора на черен тунел. Стволът беше само празна обвивка: сърцевината му беше изгнила отдавна и вътре нямаше нищо – само фин сив прах, разнасян от най-лекия повей на вятъра. Жизнената сила си беше отишла и формата, останала след нея, не можеше да оцелее сама.

Години по-късно чу да казват, че децата трябва да бъдат предпазени от шока на първия сблъсък със смъртта, болката и страха. Но тези неща не бяха го белязали: шокът дойде, докато стоеше съвсем тихо и гледаше в черната дупка на ствола. Това беше огромно предателство – още по-ужасно, защото той не можеше да разбере какво всъщност е било предадено. Знаеше, че не е самият той, нито вярата му, беше нещо друго. Той постоя там малко, без да издаде звук, после се върна в къщи. Никога не промълви и дума за това – нито тогава, нито по-късно.

Еди Уилърс разтърси глава, когато скърцането на ръждясалия механизъм, който сменяше цвета на светофара, го спря до бордюра. Испита гняв към себе си. Нямаше причина да си спомня за дъба тази вечер. Той вече не означаваше нищо за него, само лек повей на тъга – и някъде в него капка болка се движеше за момент и изчезваше като капка дъжд по стъклото на прозорец, оставила следа във формата на въпросителна.

Не искаше тъга да помрачава спомените от детството му, той обичаше спомените си. Всеки ден, за който си спомняше сега, изглеждаше облян от спокойна, ярка слънчева светлина. Струваше му се, че няколко лъча от нея достигаха до настоящето: не точно лъчи, по-скоро насочващи фарове, които понякога осветяваха за миг неговата работа, самотния му апартамент, краткия и методичен ход на неговото съществуване.

Мислеше си за един летен ден, когато беше на десет. В този ден на една поляна в гората неговата единствена и любима приятелка от детството му каза какво ще правят като пораснат. Думите ѝ бяха ярки и ослепителни като слънчевата светлина. Той слушаше, възхитен и учуден. Когато тя го попита какво иска да прави, Еди веднага отговори:

– Това, което е правилно.

И добави:

– Ти трябва да направиш нещо велико... Тоест ние двамата заедно.

– Какво? – попита тя.

– Не знам – каза Еди. – Тъкмо това трябва да разберем. Не само това, което каза. Не просто да работим и да си изкарваме хляба. А да печелим битки, да спасяваме хора от пожари или да изкачваме върхове – нещо такова.

– Защо? – попита тя.

– Свещеникът каза миналата неделя, че винаги трябва да се стремим към най-доброто в себе си. Какво смяташ, че е най-доброто в нас?

– Не знам.

– Ще трябва да го открием.

Тя не отговори – гледаше встрани, към железопътната линия.

Еди Уилърс се усмихна. Беше казал: „Това, което е правилно“, преди двайсет и две години. Оттогава никога не беше оспорвал това твърдение, другите въпроси бяха избледнели в съзнанието му – беше твърде зает, за да си ги задава. Но още смяташе за очевидно, че човек трябва да прави онова, което трябва – така и не разбра защо хората биха поискали да правят нещо друго; беше разбрал само, че го правят. Това все още му се струваше просто и неразбираемо: просто – че нещата трябва да бъдат правилни, а неразбираемо – че не са. Знаеше, че не са. Все още мислеше за това, когато сви зад ъгъла и стигна до грамадната сграда на „Тагарт Трансконтинентал“.

Тя беше най-високата и горда постройка на улицата. Еди Уилърс винаги се усмихваше, когато я зърнеше. Дългите ѝ редици прозорци бяха непокътнати, за разлика от тези на съседите ѝ. Контурите ѝ се врязваха в небето – без ронещи се ъгли и износени ръбове. Изглеждаше така, сякаш се издигаше над годините, неподвластна на влиянието им. Винаги ще стои там, помисли си Еди Уилърс.

Всеки път, когато влизаше в „Тагарт Билдинг“, усещаше облекчение и чувство за сигурност. Това беше място на компетентност и мощ. Подовете на коридорите бяха като мраморни огледала. Матираните правоъгълници на осветителните тела бяха като кристализирана светлина. Зад стъклените прегради момичета в редици стояха зад пишещи машини и тракането на клавишите напомняше шума на бързо движещ се влак. И като събудено ехо от време на време лек трепет преминаваше по стените, издигайки се от дълбините на сградата, от тунелите на големия терминал, където влаковете потегляха, за да прекосят континента, и спираха, след като са го прекосили отново, както бяха потегляли и пристигали поколения наред. „Тагарт Трансконтинентал“ – от океан до океан“, мислеше си Еди Уилърс, гордият рекламен лозунг от неговото детство, по-сияен и свят от библейска повеля. „От океан до океан – завинаги“ – каза си Еди Уилърс, сякаш повтаряше клетва, докато минаваше през безупречно чистите коридори към сърцето на сградата, към кабинета на Джеймс Тагарт, президент на „Тагарт Трансконтинентал“.

Джеймс Тагарт седеше зад бюрото си. Той изглеждаше като човек около петдесетте, който от момче бе станал направо възрастен, пропускайки етапа на младостта. Имаше малка, капризна уста и рядка коса, залепнала за оплешивяващото чело. Позата му беше отпусната, предизвикателно небрежна, сякаш напук на високото му стройно тяло – тяло с елегантни линии, предназначено за самоуверената уравновесеност на аристократ, но преобразена в гаменска недодряност. Кожата на лицето му беше бледа и мека. Очите му под полуспуснатите клепачи бяха светли, с поглед, който се движеше бавно, никога не спираше, плъзгаше се и минаваше покрай нещата във вечно негодувание

от тяхното съществуване. Изглеждаше упорит и изцеден. Беше на трийсет и девет години.

Той раздразнено вдигна глава при звука на отварящата се врата.

– Не ме безпокой, не ме безпокой, не ме безпокой – каза Джеймс

Тагарт.

Еди Уилърс тръгна към бюрото.

– Важно е, Джим – каза той, без да повишава глас.

– Добре, добре, какво има?

Еди Уилърс погледна към картата на стената на кабинета. Цветовете ѝ бяха избледнели под стъклото – смътно се питаше колко президенти от семейство Тагарт бяха седели пред нея и в продължение на колко години. Железопътните линии „Тагарт Трансконтинентал“, мрежата от червени линии, прорязващи излиялото тяло на страната от Ню Йорк до Сан Франциско, изглеждаше като система от кръвоносни съдове. Сякаш някога, много отдавна, кръвта беше препълнила главната артерия и под натиска на своето свръхизобилие се беше разклонила към произволни точки, разпростирайки се из цялата страна. Една червена ивица си пробиваше път от Шайен в Уайоминг до Ел Пасо в Тексас – линията „Рио Норте“ на „Тагарт Трансконтинентал“. Наскоро бе добавено ново начертание и червената линия беше продължена на юг отвъд Ел Пасо – но Еди Уилърс бързо отвърна поглед, когато стигна дотам.

Той погледна Джеймс Тагарт и каза:

– Става въпрос за линията „Рио Норте“.

Забеляза как погледът на Тагарт се плъзна към ъгъла на бюрото.

– Имаме още една авария там.

– Железопътни аварии стават всеки ден. Трябваше ли да ме безпокоиш за това?

– Знаеш какво се опитвам да ти кажа, Джим. „Рио Норте“ си отива. Линията е мъртва. Релсите са износени.

– Ще ги подменим с нови.

Еди Уилърс продължи, сякаш не беше получил отговор.

– Линията е съсипана. Не си струва да се опитваме да пускаме влакове по нея. Хората отказват да пътуват с тях.

– Струва ми се, че няма железопътна компания в страната, в която няколко линии да не са на загуба. Не сме единствените. Това е общ проблем – временно състояние в цялата страна.

Еди стоеше и го гледаше мълчаливо. Онова, което Тагарт не харесваше у Еди Уилърс, беше навикът му да гледа хората право в очите. Очите на Еди бяха сини, големи и питащи, имаше руса коса и открито лице, незабележително с нищо, освен с този поглед на вглъбено внимание и искрено, озадачено удивление.

– Какво искаш от мен? – рязко каза Тагарт.

– Просто дойдох да ти кажа нещо, което трябва да знаеш, защото все някой трябва да ти го каже.

– Че е станала още една авария?

– Че не можем да изоставим линията „Рио Норте“.

Джеймс Тагарт рядко вдигаше глава, обикновено гледаше хората като повдигаше тежките си клепачи и гледаше изпод вежди.

– Кой мисли да се отказва от линията „Рио Норте“? – попита той. – Никога не е ставало въпрос за това. Възмутен съм, че го казваш. Дълбоко възмутен.

- Но ние не спазваме разписанието през последните шест месеца. Не сме завършили курс без някаква повреда, малка или голяма. Губим всичките си товародатели, един след друг. Колко още можем да издържим?

- Ти си песимист, Еди. Липсва ти вяра. Точно това подкопава морала на една организация.

- Искаш да кажеш, че няма да се направи нищо за линията „Рио Норте“?

- Изобщо не съм казвал това. Веднага щом получим новите релси...

- Джим, няма да има нови релси.

Той видя как клепачите на Тагарт бавно се повдигат.

- Току-що се върнах от кантората на „Асошиейтед Стийл“. Говорих с Орън Бойл.

- Какво каза той?

- Говори час и половина и не ми даде нито един конкретен отговор.

- Защо го притесняваш? Мисля, че първата поръчка на релси трябва да бъде доставена следващия месец.

- Тя трябваше да бъде доставена преди три месеца.

- Непредвидени обстоятелства. Изцяло извън контрола на Орън.

- А преди това трябваше да бъде доставена преди още шест месеца. Джим, чакаме „Асошиейтед Стийл“ да ни достави тези релси вече тринайсет месеца.

- Какво искаш да направя? Не мога да управлявам бизнеса на Орън Бойл.

- Искам да разбереш, че не можем повече да чакаме.

Тагарт попита провлачено, с полуироничен, полупредпазлив тон:

- Какво каза сестра ми?

- Тя ще се върне чак утре.

- И все пак, какво искаш да направя?

- Ти трябва да решиш.

- Каквото и друго да кажеш, има нещо, което не бива да споменавах – и това е „Риърдън Стийл“.

Еди не отговори веднага, после каза тихо:

- Добре, Джим. Няма да го споменавам.

- Орън е мой приятел.

Отговор не последва.

- Възмутен съм от отношението ти. Орън Бойл ще достави тези релси веднага щом е възможно. А докато не е в състояние да ги достави, никой не може да ни упрекне.

- Джим! За какво говориш? Не разбираш ли, че линията „Рио Норте“ се руши, независимо дали някой ни упреква, или не?

- Хората щяха да се примирят. Щеше да им наложи да се примирят, ако не бяха „Финикс-Дюранго“.

Той видя как лицето на Еди се напрегна.

- Никой не се е оплаквал от линията „Рио Норте“, докато не се появи „Финикс-Дюранго“.

- „Финикс-Дюранго“ вършат чудесна работа.

- Представи си някой като „Финикс-Дюранго“ да се конкурира с „Тагарт Трансконтинентал“! Та преди десет години те бяха само местна линия за превоз на мляко!

– В момента държат по-голямата част от товарните превози в Ари-зона, Ню Мексико и Колорадо.

Тагарт не отговори.

– Джим, не можем да изгубим Колорадо. Това е последната ни надежда. И последната надежда на всички. Ако не се стегнем, ще изгубим всеки голям товародател в щата заради „Финикс-Дюранго“. Вече изгубихме нефтените находища на Уайът.

– Не разбирам защо всички продължават да говорят за нефтените находища на Уайът.

– Защото Елис Уайът е чудо, което...

– По дяволите Елис Уайът!

Тези нефтени кладенци, помисли си изведнъж Еди, дали нямаха нещо общо с кръвоносните съдове на картата? Не беше ли това начинът, по който червеният поток на „Тагарт Трансконтинентал“ се беше разлял из страната преди години – подвиг, който днес изглеждаше невероятен? Той мислеше за нефтените кладенци, бълващи черен поток, който течеше из континента едва ли не побързо, отколкото влаковете на „Финикс-Дюранго“ можеха да го пренесат. Това нефтено поле беше само скалист участък в планините на Колорадо, изоставено преди години като изчерпано. В края на живота си бащата на Елис Уайът беше успял да изтръгне неподозирани живот от умиращите нефтени кладенци. Сега изглеждаше така, сякаш някой бе инжектирал адреналин в сърцето на планината, сърцето беше започнало да бие, а черната кръв беше изблизнала между скалите – разбира се, че е кръв, мислеше си Еди Уилърс, защото кръвта храни и дава живот, а тъкмо това правеше „Уайът Ойл“. Беше вдъхнал нов живот на пустите склонове, появиха се нови градчета, нови електроцентрали, нови заводи в регион, който никога преди не забелязваше на картата. Нови заводи, мислеше си Еди Уилърс, по време, когато печалбите от товарните превози от славната стара индустрия намаляваха бавно година след година; богато ново нефтено поле във време, когато помпите спираха в други прочути нефтени полета и те изчезваха едно след друго; нов индустриален щат, в който никога не беше очаквал, че ще има нещо друго, освен говеда и цвекло. Един човек бе направил всичко това, само за осем години; това е като историите, мислеше си Еди Уилърс, които беше чел в учебниците и на които никога не беше вярвал докрай, историите на първите заселници в тази страна. Искаше му се да се срещне с Елис Уайът. За него се говореше много, но малцина го бяха срещали, той рядко идваше в Ню Йорк. Казаха, че е на трийсет и три години и има буен характер. Беше открил някакъв начин да съживява изчерпани нефтени кладенци и продължаваше да го прави.

– Елис Уайът е алчно копеле, което се интересува само от пари – каза Джеймс Тагарт. – Струва ми се, че в живота има и по-важни неща от това да правиш пари.

– За какво говориш, Джим? Какво общо има това с...

– Освен това той ни измами. Обслужвахме нефтените находища на Уайът години наред. По времето на стария Уайът пускахме по един влак с цистерни седмично.

– Вече не е времето на стария Уайът, Джим. „Финикс-Дюранго“ пуска по два влака с цистерни на ден, при това по разписание.

– Ако ни беше дал време да се разраснем заедно с него...

- Той няма време за губене.

- Какво очаква? Да зарежем всичките си други клиенти, да пожертваме интересите на цялата страна и да му дадем всичките си влакове?

- Не. Не очаква нищо. Просто работи с „Финикс-Дюранго“.

- Мисля, че е деструктивен тип и безскрупулен грубиян. Мисля, че е безотговорно парвеню, което е страшно надценено.

Беше изненадващо да се долови емоция в безжизнения глас на Джеймс Тагарт.

- Не съм сигурен, че тези нефтени полета са толкова полезно постижение. Струва ми се, че той размества пластове в икономиката на цялата страна. Никой не очакваше Колорадо да стане индустриален щат. Как можем да имаме някаква сигурност и да планираме каквото и да е, ако всичко се променя непрекъснато?

- За Бога, Джим! Той...

- Да, знам, знам, той прави пари. Но мисля, че не това е критерият, по който се определя ценността на един човек за обществото. А що се отнася до нефта му, той щеше да допълзи при нас и да си чака реда, както всички останали клиенти, а не да иска повече от справедливия дял от транспорта, ако не беше „Финикс-Дюранго“. Не можем да направим нищо, когато се изправяме срещу такава разрушителна конкуренция. Никой не може да ни държи отговорни.

Напрежението в гърдите и слепоочията сигурно се дължеше на усилията, които полагаше, мислеше си Еди Уилърс. Беше решил да изясни проблема веднъж завинаги, а проблемът бе толкова ясен, че нищо не можеше да попречи на Тагарт да го разбере, освен ако Еди не се провалеше при излагането му. Така че той се опитваше с все сили, но се проваляше, както се бе провалял при всичките им спорове – каквото и да кажеше, винаги изглеждаше, че не говорят за едно и също нещо.

- Джим, какво говориш? Какво значение има, че никой не ни държи отговорни, когато линията се руши?

Джеймс Тагарт се усмихна. Беше тънка усмивка, развеселена и студена.

- Трогателно е, Еди. Трогателна е предаността ти към „Тагарт Трансконтинентал“. Ако не внимаваш, ще се превърнеш в истински феодален крепостник.

- Вече съм, Джим.

- А може ли да попитам твоя работа ли е да обсъждаш тези въпроси с мен?

- Не, не е.

- Тогава защо не се научиш, че имаме отдели, които се грижат за това? Защо не докладваш на този, който отговаря за него? Защо не поплачеш на рамото на скъпата ми сестра?

- Виж, Джим, знам, че не е моя работа да говоря с теб. Но не мога да разбера какво става. Не знам какво ти казват твоите съветници и защо не могат да те накарат да разбереш. Затова реших да опитам да ти го кажа сам.

- Еди, аз ценя детската ни дружба. Но мислиш ли, че това ти дава право да влизаш в кабинета ми, когато ти хрумне? С оглед на ранга ти, не би ли следвало да помниш, че съм президент на „Тагарт Трансконтинентал“?

Всичко беше напразно. Еди Уилърс го погледна както обикновено, не оскърбено, а само озадачено, и попита:

– Значи не възнамеряваш да направиш нищо за линията „Рио Нор-

– Не съм казал това. Изобщо не съм казал това. – Тагарт гледаше картата и червената линия на юг от Ел Пасо. – Просто веднага щом мините в Сан Себастиан заработят и мексиканският клон започне да се изплаща...

– Нека не говорим за това, Джим.

Тагарт се обърна, стреснат. Този неумолим гняв в гласа на Еди беше безпрецедентно явление.

– Какво има?

– Знаеш какво има. Сестра ти каза...

– По дяволите сестра ми! – каза Джеймс Тагарт.

Еди Уилърс не помръдна. Не отговори. Стоеше и гледаше право напред. Но не виждаше нито Джеймс Тагарт, нито каквото и да е в кабинета.

След миг се поклони и излезе.

Във файето служителите от кабинета на Джеймс Тагарт гасяха лампите и се готвеха да си тръгват. Но Поп Харпър, началникът на службата, още стоеше на бюрото си, зает с лостовите на полуразглобена пишеща машина. Всички в компанията живееха с впечатлението, че Поп Харпър е роден точно в този ъгъл, на това бюро, и никога нямаше да го напусне. Беше началник на канцеларията още от времето на бащата на Джеймс Тагарт.

Поп Харпър погледна Еди Уилърс, когато той излезе от кабинета на президента. Беше мъдър, спокоен поглед. Той сякаш казваше, че знае, че посещениято на Еди в тяхната част от сградата означава проблеми по линията; знае, че нищо не е излязло от посещениято; и освен това е напълно безразличен към това, което знае. Това беше циничното безразличие, което Еди Уилърс беше видял в очите на скитника на ъгъла.

– Ей, Еди, знаеш ли къде мога да намеря вълнено бельо? – попита той. – Търсих из целия град, никъде няма.

– Не знам – каза Еди и спря. – Защо питаш мен?

– Питам всички. Може би все някой ще ми каже.

Еди погледна неловко бледото изпито лице и бялата коса.

– Студено е в тази дупка – каза Поп Харпър. – И ще бъде още по-студено тази зима.

– Какво правиш? – попита Еди и посочи частите от разглобената пишеща машина.

– Проклетото нещо пак се развали. Няма смисъл да го пращам на ремонт, последният път им отне три месеца, за да го поправят. Реших да го позакърпя сам. Но не за дълго, предполагам – той отпусна ръка върху клавишите. – Готов си за боклука, приятел. Дните ти са преброени.

Еди трепна. Точно това беше фразата, която се беше опитал да си спомни: „Дните ти са преброени.“ Но беше забравил в каква връзка се беше опитвал да си го припомни.

– Няма смисъл, Еди – каза Поп Харпър.

– Кое няма смисъл?

– Нищо. Каквото и да е.

– Какво има, Поп?

– Няма да поръчвам нова пишеща машина. Новите ги правят от ламарина. Когато старите си отидат, това ще е краят на машинописа. В метрото тази сутрин имаше катастрофа, не им работели спирачките. Трябва да си отидеш въкъщи, Еди, да си пуснеш радиото и да послушаш някой добър танцов оркестър. Забрави, момче. Проблемът ти е, че никога не си имал хоби. Някой пак е откраднал крушките от стълбището в сградата, където живея. Гърдите ме болят. Не можах да си купя хапчета за кашлица тази сутрин, дрогерията на нашия ъгъл е фалирала миналата седмица. Железопътната компания „Тексас Уестърн“ фалира миналия месец. Вчера временно затвориха моста „Куинсбъроу“ за ремонт. Така че какъв е смисълът? Кой е Джон Голт?

* * *

Тя седеше до прозореца във влака. Главата ѝ беше отметната назад, единият ѝ крак беше опънат върху празната седалка пред нея. Рамката на прозореца трепереше от скоростта на движението, стъклото висеше над черната пустош и само от време на време далечни светлини се врязваха в стъклото като светещи ивици.

Кракът ѝ, изваян в стегнатия лъскав чорап, с правата си дълга линия до изящния свод на стъпалото и върховете на пръстите в лачена обувка с висок ток притежаваше женствена елегантност, която изглеждаше не на място в прашния вагон и странно несъвместима с всичко друго в нея. Тя носеше старо палто от камилска вълна, което някога е било скъпо, увито безформено около стройното ѝ нервно тяло. Яката му беше вдигната до скосената периферия на шапката ѝ. Кичури кестенява коса падаха назад, почти докосвайки линията на раменете. Имаше фини резки черти; формата на устата ѝ беше ясно очертана – чувствена уста, затворена с непреклонна твърдост. Държеше ръцете си в джобовете на палтото, но позата ѝ беше напрегната, сякаш протестираше срещу принудителната неподвижност, и неженствена, сякаш не осъзнаваше собственото си тяло и че е тяло на жена.

Тя седеше и слушаше музиката. Това беше симфония на триумфа. Звучиците се възземаха, говореха за извисяване и те самите бяха извисяване, бяха същината и формата на движението нагоре, сякаш възплъщаваха всяко човешко действие и мисъл, които имаха издигането за свой мотив. Беше зазоряване в звуци, които се изтръгваха от своята тъмница и се разгръщаха, волни и неудържими. Те притежаваха свободата на избавлението и напрежението на целеустремеността. Помитаха пространството, изпълвайки го със себе си, като оставяха единствено радостта от порива, неограничен от никакви прегради. Само едно слабо ехо в звучите говореше за това, от което музиката се беше освободила, но говореше с удивление през смях при откритието, че няма грозота и страдание – и не би трябвало да има. Това беше песента на безкрайната свобода.

Тя си мислеше: само за няколко мига – докато това продължава – можеш да се отпуснеш напълно, да забравиш всичко и просто да си позволиш да чувстваш. Тя си мислеше: отпусни, отпусни юздите, това е всичко.

Някъде с крайчеца на съзнанието си, под музиката, тя чуваше звука от колелата на влака. Те потракваха равномерно, всеки четвърти удар беше по-силен, сякаш акцентираше върху ясно осъзната цел. Тя можеше да се отпусне, защото чуваше колелата. Слушаше симфонията и си мислеше: „Ето защо колелата трябва да се движат и ето къде отиват.“

Никога не беше чувала тази симфония преди, но знаеше, че е създадена от Ричард Хали. Разпознаваше стремителността и великолепната му мощ. Разпознаваше стила на темата – беше ясна, сложна мелодия – във време, когато никой вече не пишеше мелодии... Тя седеше, вгледана в тавана на вагона, но не го виждаше, забравила къде е. Не знаеше дали слуша симфоничен оркестър или само музикалната тема; може би чуваше оркестрацията само в собственото си съзнание.

Смътно си даде сметка, че предварителни отзвуци на тази тема се долавяха в цялото творчество на Ричард Хали, през всичките години на дългата му борба, до онзи ден в средата на живота му, когато славата го връхлетя и го повали. Тъкмо това, мислеше си тя, докато слушаше симфонията, е била целта на неговата битка. Тя си спомняше полузагатнати опити в музиката му, фрази, които я обещаваха, фрагменти от мелодия, които я подхващаха, но никога не я постигаха; когато Ричард Хали е написал това, той... Тя се изправи на седалката. Кога Ричард Хали е написал това?

В същия момент осъзна къде е и за пръв път се запита откъде идва музиката.

На няколко крачки от нея, в края на вагона, един спирач регулираше настройките на климатичната инсталация. Беше рус и млад. Подсвиркваше си темата от симфонията. Тя разбра, че си подсвирква отдавна и че това е всичко, което е чула.

Тя го гледа невярващо известно време, преди да попита:

– Бихте ли ми казали какво си свирите?

Момчето се обърна към нея. Тя се натъкна на прям поглед и видя открита, пламенна усмивка, сякаш споделяше тайна с приятел. Тя хареса лицето му – линиите бяха ясно очертани и твърди, за разлика от вялите отпуснати мускули, избягващи отговорността за определена форма, които беше свикнала да вижда.

– Концертът на Хали – отговори той с усмивка.

– Кой?

– Петият.

Тя изчака един миг, преди да каже бавно и много внимателно:

– Ричард Хали е написал само четири концерта.

Усмивката на момчето изчезна. Сякаш някой го беше разтърсил и го беше върнал в реалността, както се беше случило с нея преди няколко минути. Сякаш се бяха спуснали капаци на прозорци и всичко, което виждаше, беше едно безизразно лице, безлично, равнодушно и празно.

– Да, разбира се – каза той. – Сбъркал съм.

– Тогава какво беше това?

– Нещо, което съм чул някъде.

– Какво?

– Не знам.

– Къде го чухте?

– Не си спомням.

Тя млъкна безпомощно; той се извърщаше, без да проявява повече интерес.

– Звучеше като тема на Хали – каза тя. – Но аз познавам всяка нота, която е написал, а той никога не е писал това.

Лицето му беше все още безизразно, само отсянка на учтивост се долавяше по него, когато се обърна отново към нея и каза:

– Харесвате музиката на Ричард Хали?

– Да – каза тя. – Много.

Той се вгледа в нея за момент, сякаш се колебаеше, после се извърна. Тя наблюдаваше умелите му точни движения, докато той продължаваше да си върши работата. Работеше в пълно мълчание.

Не беше спала две нощи, но не можеше да си позволи да спи. Имаше твърде много проблеми за обмисляне и твърде малко време: влакът трябваше да бъде в Ню Йорк рано сутринта. Тя се нуждаеше от време, и въпреки това искаше влакът да се движи по-бързо; но това беше „Тагарт Комет“, най-бързият влак в страната.

Опита се да мисли, ала музиката оставаше на ръба на съзнанието ѝ и тя продължаваше да чува пълнозвучните ѝ акорди, като неумолимите стъпки на нещо неотвратимо. Тя гневно поклати глава, захвърли шапката си и запали цигара.

Нямаше да спи, мислеше си, можеше да издържи до утре вечерта... Колелата на влака тракаха в отчетлив ритъм. До такава степен беше свикнала с тях, че не ги чуваше осъзнато и звукът се трансформираше в чувство за вътрешен покой. Когато изгаси цигарата си, знаеше, че има нужда от още една, но си помисли, че ще си даде минута, само няколко минути, преди да я запали...

Беше заспала и се събуди от внезапно раздрусване, усещайки, че нещо не е наред, преди още да разбере какво е то: колелата бяха спрели. Вагонът стоеше притихнал и здрачен в синята светлина на нощните лампи. Тя погледна часовника си: нямаше причина да спират. Погледна навън през прозореца. Влакът беше спрял насред пусто поле.

Тя чу как някой се размърда на седалката от другата страна на пътеката и попита:

– От колко време стоим тук?

Мъжки глас отговори безразлично:

– От около час.

Мъжът я погледна със сънливо учудване, защото тя скочи на крака и се втурна към вратата. Навън духаше студен вятър, пусто поле се простираше под пусто небе. Сухи треви шумоляха в мрака. Далеч напред видя хора до локомотива, а над тях, открояваща се в небето, червената светлина на семафор. Тръгна бързо към тях покрай неподвижната редица колела. Никой не ѝ обърна внимание, докато се приближаваше. Екипажът на влака и неколцина пътници се бяха струпали под червената светлина. Бяха спрели да говорят и сякаш чакаха в спокойно безразличие.

– Какъв е проблемът? – попита тя.

Машинистът се обърна изненадан. Въпросът ѝ бе прозвучал като заповед, не като аматьорското любопитство на пътник. Тя стоеше с ръце в джобовете, яката на палтото ѝ беше вдигната, вятърът развяваше кичури коса пред лицето ѝ.

- Червен семафор, госпожо – каза той и посочи с пръст нагоре.
- Откога е така?
- От час.
- Не сме на главната линия, нали?

– Точно така.

– Защо?

– Не знам.

Кондукторът се обади:

– Не мисля, че е трябвало да ни пращат в странично разклонение, стрелките не работеха както трябва, а това тук не работи изобщо – той кимна по посока на семафора. – Сигналът едва ли ще се смени. Смятам, че е повреден.

– Тогава какво правите?

– Чакаме да се смени.

Докато тя мълчеше учудена и ядосана, огнярят се подсмихна:

– Миналата седмица специалният влак на „Атлантик Саудърн“ престоял на резервна линия два часа – просто нечия грешка.

– Това е „Тагарт Комет“ – каза тя. – „Комет“ никога не е закъснявал.

– Единственият в страната, който не е – каза механикът.

– Винаги има първи път – добави огнярят.

– Не разбирате от железници, госпожо – каза един пътник. – Няма сигнална система и диспечер в страната, които да стават за нещо.

Тя не му обърна внимание и попита машиниста:

– След като знаете, че семафорът е повреден, какво възнамерявате да правите?

Той не харесваше властния ѝ тон и не разбираше защо го смята за естествен. Изглеждаше като младо момиче, само устата и очите ѝ показваха, че е жена над трийсетте. Тъмносивите очи бяха прями и смуцаващи, сякаш проникваха до същността на нещата и отхвърляха всичко незначително. Лицето му се струваше смъртно познато, но не можеше да си спомни къде го е виждал.

– Госпожо, нямам намерение да си залагам главата – каза той.

– Той иска да каже – намеси се огнярят, – че нашата работа е да чакаме заповеди.

– Вашата работа е да карате този влак.

– Не и на червен семафор. Ако сигналът каже да спрем – спираме.

– Червеният семафор означава опасност, госпожо – каза пътникът.

– Няма да поемаме никакви рискове – каза механикът. – Който и да е отговорен за това, той ще прехвърли вината върху нас, ако тръгнем. Така че няма да тръгнем, докато някой не ни каже.

– Ами ако никой не ви каже?

– Все някой ще се появи, рано или късно.

– Колко дълго предлагате да чакаме?

Механикът вдигна рамене:

– Кой е Джон Голт?

– Той иска да каже – намеси се огнярят – да не задавате въпроси, на които никой не може да отговори.

Тя погледна червената светлина и релсите, които се губеха в непроницаемия мрак. После каза:

– Продължете внимателно до следващия семафор. Ако работи, върнете се на главната линия и спрете на първата гара.

– Така ли? И кой го казва?

– Аз.

– А коя сте вие?

Паузата бе съвсем кратка, миг на удивление при въпрос, който не беше очаквала, но машинистът се вгледа отблизо в лицето ѝ и възкликна „Господи!“ едновременно с нейния отговор.

– Дагни Тагарт.

В тона ѝ нямаше обида, само изненадата на човек, който не чува често подобен въпрос.

– Е, да ме... – каза огнярят и всички млъкнаха. Тя продължи със същия спокоен авторитетен тон.

– Стигнете до главната линия и спрете влака на първата гара, за да отида до офиса.

– Да, мис Тагарт.

– Трябва да наваксате. Имате остатък от нощта, за да го направите. „Комет“ трябва да пристигне по разписание.

– Да, мис Тагарт.

Тя вече се обръщаше, за да се си тръгне, когато машинистът попита:

– Ако възникнат някакви проблеми, ще поемете ли отговорността за това, мис Тагарт?

– Да.

Кондукторът я последва по пътя към вагона. Питаше я удивено:

– Но... защо пътувате в обикновен вагон, мис Тагарт? Какво е станало? Защо не ни уведомихте?

Тя се усмихна спокойно.

– Нямах време за официалности. Моят вагон беше прикачен за номер 22 от Чикаго, но слязох в Кливланд, а номер 22 закъсняваше, затова оставих вагона. „Комет“ беше следващият влак и го взех. Нямахме свободни места в спалните вагони.

Кондукторът поклати глава.

– Брат ви нямаше да вземе седящо място.

Тя се разсмя.

– Не, нямаше.

Мъжете около локомотива я гледаха как се отдалечава. Младият спирач беше сред тях. Той кимна към нея и попита:

– Коя е тя?

– Тя е човекът, който управлява „Тагарт Трансконтинентал“ – каза машинистът. Уважението в гласа му беше искрено. – Тя е вицепрезидент по оперативните дейности.

Когато влакът потегли и звукът от свирката му замря сред полята, тя седна до прозореца и запали още една цигара. Всичко се разпада, помисли си тя, както тук, така и в цялата страна, може да се очаква навсякъде, по всяко време. Но не чувстваше гняв или безпокойство, нямаше време да чувства.

Това беше просто още един проблем, който трябваше да бъде решен наред с всички останали. Тя знаеше, че управителят на клона в Охайо не

си върши работата както трябва и че е приятел на Джеймс Тагарт. Не беше настояла да го изхвърлят само защото нямаше по-добър, когото да постави на неговото място. Добри хора се намираха толкова трудно.

Но трябваше да се отърве от него, мислеше си тя, и да даде мястото му на Оуън Келог, младия инженер, който вършеше блестяща работа като един от помощник-управителите на терминала „Тагарт Трансконтинентал“ в Ню Йорк. На практика Оуън Келог управляваше терминала. Тя наблюдаваше работата му от известно време – винаги бе търсила проблясъци на талант и компетентност, като търсач на диаманти сред необещаваща пустош. Келог беше още твърде млад, за да бъде назначен за управител на клон, тя искаше да му даде още година, но нямаше време за губене. Трябваше да говори с него веднага щом се върне.

Ивицата земя, едва видима през прозореца, сега се движеше по-бързо, сливайки се в сив поток. Някъде сред сухите изчисления тя осъзна, че има време да почувства нещо: това бе силното, вълнуващо удоволствие от действието.

* * *

С първото изсвистяване на въздуха, когато „Комет“ се гмурна в тунелите на терминала „Тагарт Трансконтинентал“ под Ню Йорк, Дагни Тагарт се изправи на седалката. Винаги когато влакът влизаше под земята я обземаше това чувство на нетърпение, надежда и тайно вълнение. Сякаш нормалното съществуване беше снимка на безформени неща със зле отпечатани цветове, а това беше скица, изпълнена с няколко резки щрихи, в които нещата изглеждаха ясни, смислени и си струаха усилията.

Тя гледаше тунелите, докато те преминаваха покрай нея – голи бетонни стени, мрежа от тръби и жици, преплетени релси, които се отклоняваха към черни дупки, където висяха зелени и червени светлини, като далечни цветни капки. Нямаше нищо друго, нищо, което да разводни усещането, затова човек можеше да се възхищава на голата цел и гения, който я беше постигнал. Тя мислеше за „Тагарт Билдинг“, която се издигаше над главата ѝ в този момент, устремена право в небето; мислеше: това са корените на сградата, кухи корени, извиващи се под земята и хранещи града.

Когато влакът спря, когато тя слезе и усети бетона на перона под токетата си, се почувства лека, извисена, готова за действие.

Дагни Тагарт тръгна, крачейки бързо, сякаш ритъмът на стъпките ѝ можеше да придаде форма на нещата, които чувстваше. Минаха няколко секунди преди да разбере, че си подсвирка мелодия – и че това бе темата от Петия концерт на Хали. Усети, че някой я гледа, и се обърна.

Младият спирач стоеше и я наблюдаваше напрегнато.

* * *

Тя седеше на страничната облегалка на креслото пред бюрото на Джеймс Тагарт. Палтото ѝ се разтворило и откриваше измачкания костюм за пътуване.

Еди Уилърс седеше в другия край на стаята и си водеше бележки. Длъжността му беше „специален асистент на изпълнителния вицепрезидент“, а основното му задължение бе да служи като неин бодигард срещу всяко разхищение на време. Тя го молеше да присъства на срещи от този вид, защото никога не ѝ се налагаше да му обяснява каквото и да е след това. Джеймс Тагарт седеше на бюрото си, с глава, потънала между раменете.

– Линията „Рио Норте“ е купчина боклук от единия край до другия – каза тя. – Много по-лошо е, отколкото си мислех. Но ще я спасим.

– Разбира се – каза Джеймс Тагарт.

– Някои участъци от линията могат да бъдат спасени. Но не много и не за дълго. Ще започнем да полагаме нови релси в планинските райони, първо в Колорадо. Ще получа новите релси след два месеца.

– О, Орън Бойл каза ли, че...

– Поръчах релсите на „Риърдън Стийл“.

Слабият сподавен звук, който Еди Уилърс издаде, беше потиснато радостно възклицание.

Джеймс Тагарт не отговори веднага.

– Дагни, защо не седнеш на стола както трябва? – каза той накрая. В гласа му се долавяше раздражение. – Никой не провежда бизнес съвещания по този начин.

– Освен мен.

Тя чакаше. Той попита, отбягвайки погледа ѝ:

– Не каза ли, че ти си поръчала релсите на Риърдън?

– Снощи. Обадих му се от Кливланд.

– Но Бордът не е разрешил. Аз не съм разрешил. Не си се посъветвала с мен.

Тя се пресегна, вдигна слушалката на телефона на бюрото му и му я подаде.

– Обади се на Риърдън и го отмени.

Джеймс Тагарт се облегна назад.

– Не съм казал това – изрече той гневно. – Изобщо не съм казал това.

– Значи остава?

– И това не съм казал.

Тя се обърна.

– Еди, накарай ги да подготвят договора с „Риърдън Стийл“. Джим ще го подпише. – Тя извади смачкан лист от бележник от джоба си и го подаде на Еди.

– Това са цифрите и условията.

– Но бордът не е...

– Бордът няма нищо общо с това. Упълномощиха те да купиш релсите преди тринайсет месеца. Откъде ще ги купиш е твоя работа.

– Не мисля, че е редно да взимаме такова решение, без да дадем на Борда възможност да изрази мнението си. И не виждам защо трябва да бъда принуден да поема отговорността.

– Аз я поемам.

– Ами разходите, които...

– Риърдън иска по-малко от „Асошиейтед Стийл“ на Бойл.

– Добре, ами Орън Бойл?

– Анулирах договора. Имахме право да го анулираме преди шест месеца.

- Кога го направи?
- Вчера.
- Но той не се е обадил, за да потвърдя.
- Няма и да го направи.

Тагарт седеше, вперил поглед в бюрото си. Тя се питаше защо се противи на възможността да работи с Риърдън и защо съпротивата му е толкова странна и уклончива. „Риърдън Стийл“ беше основен доставчик на „Тагарт Трансконтинентал“ в продължение на десет години от момента, в който бе заработила първата пещ на Риърдън, още докато баща им беше президент на железопътната компания. През тези десет години голяма част от релсите идваха от „Риърдън Стийл“. Нямаше много фирми в страната, които да доставят онова, което е било поръчано, точно когато и както е било поръчано. „Риърдън Стийл“ беше една от тях. Ако си бе изгубила ума, помисли си Дагни, щеше да заключи, че брат ѝ мрази да работи с Риърдън, защото Риърдън си вършеше работата с превъзходна ефективност; но тя не направи такова заключение, защото мислеше, че подобно чувство е извън човешките възможности.

– Не е справедливо – каза Джеймс Тагарт.

– Кое не е справедливо?

– Че възлагаме всичките си поръчки на Риърдън. Струва ми се, че трябва да дадем шанс и на някого друго. Риърдън няма нужда от нас, той е достатъчно голям. Трябва да помагаме на по-малките да се развиват. В противен случай просто поощряваме монопола.

– Не говори глупости, Джим.

– Защо винаги трябва да получаваме всичко от Риърдън?

– Защото винаги го получаваме.

– Не харесвам Хенри Риърдън.

– Аз го харесвам. Но какво значение има това в крайна сметка? Имаме нужда от релси и той е единственият, който може да ни ги даде.

– Човешкият елемент е много важен. Ти не разбираш значението на човешкия елемент.

– Говорим за спасяването на железопътна линия, Джим.

– Да, разбира се, разбира се, и все пак ти нямаш никакво отношение към човешкия елемент.

– Не. Нямам.

– Ако дадем на Риърдън толкова голяма поръчка за стоманени релси...

– Няма да са стоманени. Ще бъдат от Риърдънов метал.

Дагни винаги беше избягвала личните реакции, но беше принудена да наруши правилата си, когато видя изражението на лицето на Тагарт. Тя избухна в смях.

Риърдъновият метал беше нова сплав, произведена от Риърдън след десет години експерименти. Неотдавна го беше пуснал на пазара. Все още не беше получил поръчки и не беше намерил клиенти.

Тагарт не успя да разбере внезапния преход от смях към новия тон в гласа на Дагни. Сега гласът ѝ беше студен и рязък:

– Остави, Джим. Знам всичко, което ще кажеш. Никой не го е използвал преди. Никой не одобрява Риърдъновия метал. Никой не се интересува от него. Никой не го иска. И все пак нашите релси ще бъдат направени от Риърдънов метал.

– Но... – каза Тагарт, – но... никой не го е използвал досега!

Той забеляза със задоволство, че гневът я беше принудил да замълчи. Обичаше да наблюдава емоции – те бяха като червени фенери, окачени из мрака на неизвестността в личността на другите, и бележеха техните уязвими места. Но каква емоция може да предизвика една метална сплав и какво показва подобна емоция беше неразбираемо за него, така че не можеше да се възползва от откритието си.

– Най-големите авторитети в металургията – каза той, – изглежда са изключително скептични по отношение на Риърдъновия метал в сравнение с...

– Остави, Джим.

– Добре, в чие мнение се вслуша?

– Не съм търсила мнения.

– А какво тогава?

– Преценка.

– Е, чия преценка прие?

– Моята.

– Но с кого се консултира?

– С никого.

– Тогава какво, за Бога, знаеш за Риърдъновия метал?

– Че това е най-великото нещо, пускано някога на пазара.

– Защо?

– Защото е по-здрав от стоманата, по-евтин от нея и ще надживее всеки съществуващ метал.

– Но кой го казва?

– Джим, учих инженерни науки в колежа. Когато видях нещо, наистина го виждам.

– И какво видях?

– Формулата на Риърдън и тестовете, които ми показа.

– Ако това си струваше, все някой щеше да го използва, а досега никой не го е направил.

Той видя проблясък на гняв и продължи нервно:

– Как можеш да знаеш, че е добър? Как можеш да си сигурна? Как можеш да решаваеш?

– Все някой решава такива неща, Джим. Кой?

– Е, не виждам защо ние трябва да сме първите. Изобщо не виждам защо.

– Искаш ли да спасим линията „Рио Норте“, или не?

Той не отговори.

– Ако линията можеше да го понесе, бих изтръгнала всяко парче релса в цялата система и бих го заменила с Риърдънов метал. Всичко се нуждае от подмяна. Няма да издържи още дълго. Но не можем да си го позволим. Първо трябва да се измъкнем от затрудненото положение. Искаш ли да излезем или не?

– Все още сме най-добрата железопътна компания в страната. Другите се справят много по-зле.

– Значи искаш да останем в това положение?

– Не съм казал това! Защо винаги опростяваш нещата по този начин?

И ако те е грижа за парите, не виждам защо искаш да ги пилееш за линията „Рио Норте“, когато „Финикс-Дюранго“ ни отне целия бизнес там.

Защо да влагаме пари, когато нямаме защита срещу конкурент, който ще съсипе инвестициите ни?

– Защото „Финикс-Дюранго“ е отлична железница, но аз възнамерявам да направя линията „Рио Норте“ по-добра. Защото ще победи „Финикс-Дюранго“, ако е необходимо – но няма да е необходимо, защото ще има място за две или три железопътни компании, които да печелят цели състояния в Колорадо. Защото бих ипотекирала цялата система, за да построя разклонение до всеки район около нефтените находища на Елис Уайът.

– Писнало ми е да слушам за Елис Уайът.

Тагарт не хареса начина, по който тя задържа погледа си върху него.

– Не виждам необходимост от неотложни действия – каза той, явно засегнат. – Какво смяташ за толкова обезпокоително в настоящото положение на „Тагарт Трансконтинентал“?

– Последствията от твоята политика, Джим.

– Коя политика?

– Първо – тринайсетмесечният експеримент с „Асошийтед Стийл“. И второ – мексиканската катастрофа.

– Бордът одобри договора с „Асошийтед Стийл“ – каза той бързо. – Бордът гласува и да се построи линията „Сан Себастиан“. Освен това не разбирам защо я наричаш катастрофа.

– Защото мексиканското правителство ще национализира твоята линия всеки момент.

– Това е лъжа! – почти извика той. – Това са само злонамерени слухове! Имам отличен вътрешен източник, който...

– Не показвай, че си уплашен, Джим – каза тя презрително.

Тагарт не отговори.

– Няма полза да изпадаме в паника заради това. Единственото, което можем да направим, е да се опитаме да омекотим удара. А той ще бъде тежък. Четиринайсет милиона долара са загуба, от която няма да се възстановим лесно. Но „Тагарт Трансконтинентал“ е устояла на много удари в миналото. Ще се постарая да издържи и този.

– Отказвам да допусна, категорично отказвам да допусна възможността линията „Сан Себастиан“ да бъде национализирана!

– Добре. Не я допускай.

Тя замълча. Тагарт каза отбранително:

– Не разбирам защо нямаш търпение да дадеш шанс на Елис Уайът, а смяташ, че е грешка да подпомогнем развитието на една онеправдана страна, която никога не е имала шанс.

– Елис Уайът не моли никого да му даде шанс. И аз не съм в бизнеса с даване на шансове. Аз управлявам железопътна компания.

– Това е изключително тесногръда позиция, струва ми се. Не виждам защо трябва да помагаме на един човек, вместо на цяла нация.

– Не смятам да помагам на никого. Искам да правя пари.

– Това е непрактичен подход. Егоистичната алчност за печалба е нещо, което остана в миналото. Сега е общоприето, че интересите на обществото като цяло трябва да бъдат поставяни на първо място във всеки бизнес, който...

- Колко още възнамеряваш да говориш, за да избегнеш темата, Джим?

- Коя тема?

- Договорът с „Риърдън Стийл“.

Той не отговори. Седеше и я изучаваше мълчаливо. Стройното ѝ тяло, на ръба на припадъка от изтощение, се държеше изправено от правата линия на раменете, а раменете се държаха изправени със съзнателно усилие на волята. Малцина харесваха лицето ѝ: то беше твърде студено, очите – твърде настойчиви, нищо не можеше да ѝ придаде чара на мекия поглед. Красивите крака, спуснати от облегалката на стола в центъра на полезрението му, го притесняваха – те объркваха преценката му.

Дагни мълчеше и той се принуди да попита:

- Значи реши да поръчаш просто така, под влияние на моментен подтик, по телефона?

- Реших преди шест месеца. Чаках Ханк Риърдън да се приготви за производство.

- Не го наричай Ханк Риърдън. Вулгарно е.

- Всички го наричат така. Не сменяй темата.

- Защо е трябвало да му се обаждаш снощи?

- Не можах да го намеря по-рано.

- Защо не изчака да се върнеш в Ню Йорк, и тогава...

- Защото видях линията „Рио Норте“.

- Нуждая се от време да го обмисля, да изложя нещата пред Борда, да намеря най-доброто...

- Няма време.

- Не ми даде шанс да си съставя мнение.

- Изобщо не ми пука за твоето мнение. Няма да споря с теб, с твоя борд или твоите професори. Имаш да правиш избор – и трябва да го направиш сега. Просто кажи да или не.

- Това е абсурден, високомерен, произволен начин да...

- Да или не?

- Това ти е проблемът. Винаги свеждаш всичко до „да“ или „не“. Нещата никога не са безусловни. Нищо не е абсолютно.

- Металните релси са. Дали ще ги получим или не – също.

Тя чакаше. Той не отговори.

- Е? – попита тя.

- Поемаш ли отговорността за това?

- Да.

- Действай – каза той и добави: – Но на свой риск. Няма да го отменя, но и няма да се ангажирам с това, което ще кажа пред Борда.

- Кажи каквото искаш.

Дагни се изправи. Той се наведе над бюрото, за да не ѝ позволи да приключи разговора по този начин.

- Ясно ти е, разбира се, че ще е необходима дълга процедура, за да го прокарам – каза той почти обнадеждаващо. – Не е толкова просто.

- О, естествено – каза тя. – Ще ти пратя подробен доклад, който Еди ще подготви и който ти няма да прочетеш. Еди ще ти помогне с работа-

та. Отивам във Филадельфия довечера, за да се видя с Риърдън. Имаме доста работа.

И добави:

– Наистина е толкова просто, Джим.

Тя се обърна и тръгна, когато той проговори отново – и онова, което каза, беше смущаващо неуместно:

– За теб всичко е наред, защото имаш късмет. Други не могат.

– Какво не могат?

– Другите са просто хора. Изпитват чувства. Не могат да посветят целия си живот на метали и машини. Ти имаш късмет – никога не си имала чувства. Никога не си чувствала нищо.

Дагни го погледна. Учудването в тъмносивите ѝ очи бавно премина в спокойствие, след това в тях се появи странно изражение, което напомняше умора, само че изглежда отразяваше много повече от простото усилие да понесе момента.

– Не, Джим – тихо каза тя. – Мисля, че никога не съм чувствала нищо.

Еди Уилърс я последва до кабинета ѝ. Когато Дагни се връщаше, на него му се струваше, че светът става по-ясен, по-прост и можеше по-лесно да се изправи срещу него; в тези дни той забравяше моментите на безформен страх. Той беше единственият човек, който смяташе за напълно естествено, че тя е изпълнителен вицепрезидент на голяма железопътна компания, макар да е жена. Тя му беше казала, когато беше на десет, че ще управлява компанията някой ден. Това не го учудваше, както не го беше учудило и в онзи ден на поляната в гората.

Когато влязоха в кабинета, когато я видя да сяда на бюрото и да хвърля поглед на бележките, които ѝ беше оставил, той се почувства така, сякаш е в колата със запален двигател, готов да потегли.

Канеше се да напусне кабинета ѝ, когато си спомни нещо, което не беше докладвал.

– Оуън Келог от отдел „Терминал“ помоли за среща с теб – каза той.

Тя вдигна поглед учудено.

– Странно, тъкмо щях да пратя да го повикат. Нека се качи. Искам да го видя... Еди – каза тя внезапно, – преди да започна, кажи им да ме свържат с Ейърс от Музикална компания „Ейърс“.

– Музикална компания? – повтори той с недоумение.

– Да, има нещо, което искам да го попитам.

Когато мистър Ейърс запита с учтива готовност с какво би могъл да ѝ бъде полезен, тя каза:

– Можете ли да ми кажете дали Ричард Хали е написал нов концерт за пиано, Пети?

– Пети концерт ли, мис Тагарт? Не, разбира се, че не.

– Сигурен ли сте?

– Напълно сигурен, мис Тагарт. Не е написал нищо през последните осем години.

– Жив ли е още?

– Ами да, разбира се... тоест не мога да го твърдя със сигурност, той се оттегли напълно от публичното пространство, но съм сигурен, че щяхме да узнаем, ако е починал.

– Ако е написал нещо, щяхте ли да знаете?

– Разбира се. Първи щяхме да разберем. Ние издаваме всичките му творби. Но е спрял да пише.

– Разбирам. Благодаря.

Когато Оуън Келог влезе в кабинета ѝ, тя го погледна със задоволство. Радваше се да види, че смътният спомен за неговата външност бе реалистичен – лицето му бе от същия тип като това на младия спирач във влака, лице на човек, с когото би могла да работи.

– Седнете, мистър Келог – каза тя, но той остана прав пред бюрото ѝ.

– Някога ме помолихте да ви уведомя, ако реша да сменя работата си, мис Тагарт. И така, дойдох да ви кажа, че напускам.

Беше очаквала всичко друго, но не и това; мина секунда, преди да попита тихо:

– Защо?

– По лични причини.

– Тук сте неудовлетворен?

– Не.

– Получили сте по-добра оферта?

– Не.

– В коя железопътна компания отивате?

– Не отивам в никоя компания, мис Тагарт.

– Тогава какво ще работите?

– Не съм решил още.

Тя го изучаваше, чувствайки се малко неловко. В лицето му нямаше враждебност, той гледаше право в нея, отговаряше просто и пряко – говореше като човек, който няма какво да крие или да демонстрира, лицето му беше учтиво и безизразно.

– Тогава защо искате да напуснете?

– Въпросът е личен.

– Болен ли сте? Със здравето ви ли е свързано?

– Не.

– Ще напуснете ли града?

– Не.

– Да не сте наследили пари, които ви позволяват да се оттеглите?

– Не.

– Възнамерявате ли да продължите да работите, за да се издържате?

– Да.

– Но не искате да работите за „Тагарт Трансконтинентал“?

– Не.

– В такъв случай нещо трябва да е станало, за да ви подтикне към решението ви. Какво е то?

– Нищо, мис Тагарт.

– Бих желала да ми кажете. Имам причина да искам да знам.

– Ще повярвате ли на думата ми, мис Тагарт?

– Да.

– Няма човек, предмет или събитие, свързано с работата ми тук, което да е повлияло върху решението ми.

– Нямайте конкретно оплакване срещу „Тагарт Трансконтинентал“?

– Никакво.

– Тогава мисля, че може да промените мнението си, когато чуете какво смятам да ви предложа.

– Съжалявам, мис Тагарт. Не мога.

– Може ли да ви кажа какво имам предвид?

– Да, ако желаете.

– Ще повярвате ли, че бях решила да ви предложа поста, който ще ви предложа, преди да поискате да ме видите? Искам да го знаете.

– Винаги бих ви вярвал, мис Тагарт.

– Става въпрос за поста управител на клона в Охайо. Ваш е, ако го искате.

По лицето му не пролича реакция, сякаш думите не означаваха за него повече, отколкото за някой дивак, който никога не е чувал за железници.

– Не го искам, мис Тагарт – отговори той.

След миг тя каза с леко напрегнат глас:

– Напишете си сам фиша за заплатата, Келог. Назовете цената си, искам да останете. Мога да ви предложа всичко, което ще ви предложат в която и да е железопътна компания.

– Няма да работя за друга железопътна компания.

– Мислех, че обичате работата си.

Това беше първият признак на емоция у него – просто леко разширяване на очите и странно спокойното подчертаване на думите, когато отговори:

– Обичам я.

– Тогава ми кажете какво трябва да направя, за да ви задържа!

Това беше спонтанно и толкова очевидно искрено, че той я погледна така, сякаш думите ѝ бяха докоснали нещо в него.

– Може би не е честно да идвам тук, за да ви кажа, че напускам, мис Тагарт. Знам, че ме помолихте да ви кажа, защото искахте да имате възможност да ми направите контрапредложение. Така че щом съм дошъл, изглежда съм отворен за сделка. Но не съм. Дойдох само защото... защото исках да удържа на думата си пред вас.

Това секване на гласа беше като внезапен проблясък, който ѝ показва колко много са значели за него нейният интерес и молба, и че това решение не е било от лесните.

– Келог, нищо ли не мога да ви предложа? – попита тя.

– Нищо, мис Тагарт. Нищо на света.

Той се обърна и тръгна към вратата. За пръв път в живота си тя се почувства безпомощна и победена.

– Защо? – попита тя, без да се обръща към него.

Той спря, вдигна рамене и се усмихна. За миг лицето му сякаш оживя и това беше най-странната усмивка, която Дагни беше виждала: в нея имаше тайно удоволствие, печал и безкрайна горчивина. Той отговори:

– Кой е Джон Голт?